

A frazeológia mint az emberi világkép tükröződése¹

Bevezetőül érdemes megjegyezni, hogy a frazeológiának nagyon fontos szerepe van az adott nemzet nyelvének, történelmének és kultúrájának a kutatásában. A frazeologizmusokban rögzült az a világ, amelyben az adott nemzet élt, és ezzel együtt társadalmi-politikai szokásai is, amelyek az adott kulturális és civilizációs körhöz való tartozásáról tanúskodnak. Tehát a frazeologizmusok olyan tulajdonságokat fejeznek ki, amelyeket relevánsnak lehet tekinteni az adott nyelv- és kultúrközösség számára. Itt elsősorban az adott nemzetre, civilizációs vívmányaira és a nyelvére jellemző társadalmi-kulturális tudásra, más szóval a nemzeti-kulturális komponensre gondolunk, amely magában foglalja az expresszív, morális, esztétikai, ideológiai, pragmatikai, valamint a nyelvtörténeti és kultúrtörténeti aspektust is. Hozzá tartoznak az adott nyelvközösség kultúrájára nézve specifikus kultúrmentákkal, mentalitással, hagyománnyal, folklórral, értékrenddel, a társadalmi és a politikai élet struktúrájával stb. kapcsolatos jelenségek. Ide tartozik az úgynevezett szociokulturális idiomatika is (Bańczerowski 2001: 45–52).

Mivel a nyelv frazeológiája szorosan kapcsolódik a társadalmi élethez, feltételezhetjük, hogy a frazeológiai tárban tükröződnek a kulturális változások is. A szellemi és az anyagi kultúra változékonyságának a leglényegesebb következménye az, hogy folyamatosan elmosódik és végeredményben el is tűnik a frazeológiai kapcsolatok kiinduló motivációja is. Érdemes megjegyezni, hogy az olvashatatlan motivációjú frazeologizmusok gyakrabban vannak kitéve a különféle szemantikai és formális változásoknak. A szemantikailag motivált és nem motivált egységek közötti határ nemcsak az időben változik, hanem a nyelvhasználók történelmi tudatától is függ. Ha a múltnak a tudása feledésbe megy, akkor vele együtt feledésbe megy a múltban gyökerező frazeologizmus motivációja is. Egyes frazeologizmusok a történelmi elbeszélésekből, anekdotákból, legendákból, irodalmi művekből stb. indulnak ki. Ezek a kapcsolatok lehetnek például kváziidézetek, ha megismétlik valakinek a megnyilatkozását (pl.: *A kocka el van vetve* [Alea iacta est] – Julius Caesar szavai, amikor átlépte a Rubikont), vagy motívumok, ha a szöveg tartalmára utalnak (pl.: *Achilles-sarok* [Illiada], *Noé bárkája* [Biblia], *Ponciustól Pilátusig* [Biblia]) stb.

Sok frazeologizmus bekerült nemcsak a magyar, de több más nyelvbe is a mitológiából, az ókori irodalomból és történelemből, valamint a Bibliából is (bár nem minden nyelvben egyformán) tükrözve ezzel az európai népek közös kulturális tradíciót. Ezen kívül a magyar nyelvben jelen vannak a más nyelvekből kölcsönzött frazeológiai kapcsolatok is. Az idegen eredetű frazeologizmusok általában tükörszavak (replikák), de azok, amelyek az eredeti formájukban funkcionálnak, idegen kifejezéseknek számítanak (vö. pl.: *sensu stricto, nolens volens, ad hoc, en bloc* stb.).

A frazeologizmusok szemantikai struktúrájában az adott nemzetre jellemző antropocentrikus nézőpont tükröződik. Túlnyomó részét azok a kapcsolatok alkotják, amelyek közvetlenül az emberekre vonatkoznak. Például, a testrészek sok frazeológiai kapcsolatnak a jelentését motiválják. A frazeologizmusok egy része az embert jellemző: korát, jellemét, pszichikai állapotát, viselkedését stb., például: *Még nem száradt meg a tej a száján; Farából fejébe verték az észet; Tücsök büjt a fejébe; Fejébe száll a dicsőség/elbizakodás; Csipős a nyelve; Fel van vágva a nyelve; Szőrös a nyelve; Hamis a mája; Fehér a mája* stb. Az antropocentrikus beállítottságot felfedezhetjük azokban a frazeologizmusokban is, amelyek a távolságot (*Kéznél van; Valami kéznyújtásra van; Orra előtt van; Szeme láttára* stb.), a mennyiséget és a mértéket (*Az ember az ujjain / a tíz ujján tudná megszámlálni; Fülével számol; Torkig van valamivel; Fülíg van valamivel; Egy fejjel hosszal megelőz; Csak egy fejjel hosszal nyert; Fejjel magasabb nálam; Egy fejnyivel magasabb nálam; Felemelték/leszállították*

¹ Ez a tanulmány a Modern Filológiai Társaság 2012. évi konferenciáján elhangzott előadásomnak kibővített és bibliográfiailag kiegészített változata.

a fejadagot, Nincsen annyi haja(m) szála, mint ahányszor... stb.), az időt (*Valaki egyidős a fejével; Minden ember egyidős a fejével; Fiatal/öreg/vén fej; Az idő eljárt valakinek a feje fölött* stb.) a tulajdonság intenzitását (*Vékony mint a hajszál; Tiszta mint a könnycsepp* stb.) fejezik ki.

Az emberi világlátásról nem csak a testrészekről szóló frazeologizmusok adnak számot. A kis távolságot a magyarban olyan kapcsolatok segítségével fejezik ki, mint például: *Egy lépéssel előttem volt; Ez csak pár lépéssel van innen; Néhány lépéssel arrébb van; Egy lépésnyire sem látni; Egy lépést sem mer tenni; Valamely távolságot lépéssel kimér; Egy lépéssel tovább megy* stb. A lépés olyan sajátos emberi mértékegység, amely megfelel annak a távolságnak, amelyet a haladó ember minden egyes toppantásával tesz meg. Ennek megfelelően az *egy lépéssel sem* azt jelenti, hogy 'a közeli távolságra sem'. Egy másfajta antropocentrikus megközelítés például a *Gyermek még az idő kifejezésben is tükröződik*.

Az antropocentrizmusról a frazeologizmusokban szereplő metaforák és összehasonlítások többsége is tanúsodik. Az állatokra és a tárgyakra jellemző tulajdonságoknak az emberekre történő vonatkoztatása pejoratív minősítéssel függ össze. Az ember kiemeli magát az állatvilágból, és saját, jobb, értékesebb világot teremt magának. Eszerint az állatvilág rossz, elvetendő világ a számára. Erről tanúskodnak az olyan nyelvi kifejezések is, mint például: *Ne legyél állat!; Ne viselkedj úgy, mint egy állat!; Viselkedj úgy, mint egy ember, és ne úgy, mint egy állat!; Én sem vagyok kutya; Ez kutya világ; Úgy él, mint egy állat; Lusta, mint a dög; Majd elvész a maga dögiben (dögében); Buta mint a tyúk; Olyan, mint egy ázott veréb* stb. Erdemes hozzátenni, hogy az állatok egyes testrészei, illetve viselkedése, valamint a cselekvése is pejoratív jelentéssel rendelkezik az emberekre vonatkoztatva, például: *Pofa kell hozzá!; Fogd be a pofád!; Ráfér a pofájára; Zabál, mint egy disznó; A kutya se venné el a kezéből a kenyeret (= nagyon piszkos, mocskos ember); Károm, mint egy varjú (holló); Rőfög, mint egy disznó; Fogd be a csőrödét!; Pizskálja [szúrja] valakinek a csőrét; Betapszta valakinek a csőrét; Övölt, mint a sakál; Ne ugass!, Ne bőgj! stb.*

A frazeologizmusok azt mutatják, hogy az ember nemcsak megismeri és megéli a világot, hanem saját módja szerint minősíti is azt. A minősítésnek különféle aspektusai lehetnek: morális, intellektuális, pragmatikai, esztétikai, vallási, igazságossági, vitális vagy hedonista stb. Pszichológiai szempontból a valóság tipikus állapota kevésbé fontos az ember számára, mint a nem tipikus, és a nyelv ezt ritkábban regisztrálja (pl. *úgy ahogy, valaki olyan amilyen, valami elmegy, ki lehet bírni* stb.). Az egyéni tulajdonságok hiánya inkább negatív minősítést sugall (pl. *se így, se úgy; se ez, se az; se hideg, se meleg; se hal, se hús* stb.). A pejoratív kifejezések, konkrétabb jellegük miatt, jobban differenciálják az észlelt objektumokat, és ezért a nyelvben rögzült mennyiségük messze meghaladja a pozitívakat.

Minden, ami eltér a természetes és társadalmi rendtől, az elfogadott szokásoktól és normáktól, negatív minősítésben részesül, például: *Úgy kell, mint lyuk a hidnak; Úgy kell, mint kutyának az eső; Fűt-fát ígér(get); Úgy ír, mint a macskakaparás; Úgy áll rajta, mint tehénen a gatyá; Úgy illik hozzá, mint az ökör a hintóhoz* stb.

A negatív minősítések közvetett módon a világ természetéről tájékoztatnak. Ebben az objektíven adott egészben bizonyos rend uralkodik, amely lehetővé teszi, hogy képesek legyünk értékelni (minősíteni) azt, ami jó, és ami rossz, ami szép, és ami csúnya, ami szabályos, és ami szabálytalan, ami hasznos, és ami haszontalan, ami értékes, és ami értéktelen, ami nagyszerű, kitűnő, nemes, borzasztó, szörnyű stb. Az ember meg van győződve arról, hogy a világ alapjában véve változatlan, és ez az olyan kifejezésekben jut kifejezésre, mint: *Valami a helyén van; Valami nem a helyénvaló*, stb. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ember képes mindent előre látni. Erről tanúskodnak az olyan frazeologizmusok, mint: *Valami úgy jött, mint derült égből a villámcsapás; Ez meghaladja az emberi értelmet; Ez minden képzeletet felülmúl*; stb.

Nagyon sok frazeológiai kapcsolat arról szól, hogy az ember a világot vallási perspektívából látja. Az Isten sok jót adott az embernek (pl. *Az isten hóna alatt van; Kinőtt az isten markából; Jó az isten, jót ad; Minden istenadta nap; Isten háta mögött lenni; Most cseppent az isten markába; Az isten is jókedvében teremtette; Isten segítségével sokra vitte* stb.), olyan lény, amely vigyáz az emberre, és gondoskodik róla (pl. *Mindnyájan az isten kezében vagyunk; Isten őrizzi!; Isten veled!; Isten óvjon!; Az isten sohase marad adósunk; Majd csak megőríz bennünket az isten; Isten magához vette* stb.), de megjelenik a bíró szerepében is, és büntetést szab ki azokra, akik nem tartják be a tízparancsolatot (pl.: *Isten ítélőszéke elé kerül; Isten ostroma; Megverte az isten, [meg] a botot is rajta*

felejtette [ostorát is rajta hagyta v. a lábával meg is rugdalta]; Megverte, mint az isten a vargát; A jó isten kirendeli a betyárnak az akasztófát; A jó istennel nem lehet ujjat húzni; Akit az isten megbélyegez, azt kerüld; isten büntetése; isten haragja; Az isten verése; Utoléri még az isten keze stb.). Az ember alázatot és tiszteletet tanúsít az Isten iránt, és tudatában van annak, hogy teljes egészében tőle függ (pl.: *Isten látja lelkemet!*; *Hála Istennek!*; *Isten a gazda, ember a szolga*; *Uram [teremtő] Istenem*; *Az Isten akarata*; *Ha az Isten is [úgy] akarja*; *Istenem, könyörgünk hozzád*; *Isten irgalmazzon szegény lelkének*; *Az Istenre bizza magát* stb.).

Több frazeologizmus arról szól, hogy az ember a keresztény értékektől vezérelve a világot kétfélére osztja: Jóra és Rosszra. A Jó az Istennel és az Isten környezetéhez tartozó angyalokkal, a Rossz az ördöggel (sátánnal) kapcsolatos. Az angyalok a jósággal, szelídséggel, tökéletességgel, szépséggel asszociálódnak (pl.: *Angyal beszél belőle* = örvendetes hírt mond; *Az angyalok nyelvén beszél*; *Olyan, mint egy angyal* = jóságos, szelíd; *Olyan szép, mint egy angyal* = szelíd, ártatlan és nagyon szép nő; *őrangyal*; *földre szállt angyal* = kivételes jósággal megáldott személy; *Angyal vagy!*; *Gyere, angyalom!* stb.), az ördög viszont, mint a bűnre csábító, agyafúrt, kegyetlen, ravasz és gonosz szellem, rossz érzéseket ébreszt az emberben (pl.: *Csúnya/rút, mint az ördög*; *Hét ördög lakik benne* = nagyon gonosz, elvetemült ember; *Az ördögnek adta (el) a lelkét*; *Nagy ördög jár a lábán* = rossz ember; *Olyan rossz, mint az ördög*; *ördög(ök) hadnagya [céhmestere]* = nagy gazember; *Ördög ül a szívén, ott is közepén* = kegyetlen, gonosz ember; *Az ördög a pokolban lakik, azért mást is oda kíván*; *Az ördög se szánt, se vet, mégis él* = a hitvány, munkakerülő emberek megélnék valahogy; *Tégy jó az ördöggel, pokolba visz érte* = a gonosz ember a jóért is rosszal fizet, stb.). Az Isten és az angyalok székhelye a mennyország, az ördögé viszont a pokol. A keresztény kultúrában a világegyetem három egymással párhuzamos részre oszlik: menny – föld – föld alatti rész (= alvilág). Mint ismeretes, az ókori vallásokban és mitológiában az alvilág a holtak tartózkodásának és örök büntetésének, illetve jutalmazásának a föld mélyében elterülő helye volt. A kereszténységben ez a kettős értelmezés a pokol és a menny(ország) képzetének kialakulásához vezetett. A keresztény hit szerint Jézus kereszthalála által megnyitotta az alvilág kapuit, és mennybe ment. Ily módon a pokol a kárhozát, a menny(ország) viszont az örök üdvösség helyévé vált. Így, a mennyel kapcsolatos minősítés mindig pozitív lesz (pl.: *A mennyben érzi magát*; *mennyei élvezet*; *mennyei boldogság*; *Úgy él, mint a paradicsomban* = boldogan, gondatlanul él; *paradicsomi boldogság* stb.). A mennyországban az ellentéte a pokol, a földvilági bűnhődésnek, szenvedésnek, illetve az elkárhozottaknak a helye, tehát a vele kapcsolatos minősítés mindig pejoratív (pl.: *Menj a pokolba!*; *Vidd a pokolba!*; *A pokolba vele!*; *Elszabadult a pokol*; *pokolfajzat*; *Pokollá teszi valakinek az életét*; *pokoli kín*; *pokolra való*; *Ördög és pokol!*; *Pokolban [van] a helye* stb.).

A frazeologizmusokban az az általános meggyőződés rögzült, hogy az emberi élet és az ember egyes tulajdonságai eleve determináltak (pl.: *Valaki burokban születik*; *Szerencsés csillag alatt született*; *Rossz csillag alatt született*; *Az apja vére folyik az ereiben*; *Az én véreből való*; *királyi véreből való*; *Az anyatejjel szívta magába*; *Anyától örökölte*; *apja fia*; *Az egyik az apa faja, a másik az anya raja*; *Apáról/atyáról fiúra száll*; *Az apja természetét örökölte* stb.), de ennek ellenére az ember képes megvalósítani a saját céljait, akaratát is (pl.: *véghezvisz valamit*; *eléri a célját*; *célhoz jut*; *Ennek az embernek biztosan sikerül a dolga*; *Keresztül viszi a maga akaratát*; *Saját lábára állt*; *Nagy [mély] vízbe veti a hálóját* stb.). Ahhoz, hogy az ember a kijelölt célt elérje, megfelelő eszközöket kell igénybe vennie. Azok az erőfeszítések, amelyek emberfeletti nehézségek leküzdésére irányulnak, nem hozhatják meg a kívánt eredményeket (pl.: *Fejjel megy a falnak*; *Majd a falba veri a fejét*; *Fejjel nem lehet a falnak menni*; *Eltéveszti/elvétli a lépést*; *Addig járt a maga esze után, hogy nekiment a falnak*, stb.). Hasonló a helyzet abban az esetben is, ha az ember nem megfelelő eszközöket vagy anyagokat választ ahhoz, hogy elérje a célját (pl.: *A tengert béklyóval fenyegeti*; *Fából vaskarika*; *Nem lesz fakarika a vaskarikából*; *Homokból ostort fon*; *Homokra épít*; *Elment jeget aszalni* stb.). Előfordulhat, hogy az emberi tevékenység nem megfelelő objektumra irányul (pl.: *Szélmalomharcot vív*; *Falra hánya a borsot*; *A falaknak beszél*; *Lyukat fúrogat a vízbe*; *Szeleken [szeleket] horgász*; *Széllal szembeszállni nem lehet*; *Széllal szembe(n) nem lehet pisilni*; *Széllal nem lehet szembeköpní*; *Keresi felfelé a vízen*; *Víz ellenében nehéz úszni*; *Nehéz víz ellen tusakodni* stb.), illetve nem megfelelő körülmények között történik (pl.: *Légvárakat épít*; *pusztába kiáltó szó* stb.). A szóban forgó tevékenységet lehet megfelelő módon minősíteni is (pl.: *Nyitott kapukat dönget*; *Sziszifuszi munkát végez*; *Szalmát csépel*; *Fát szállít az erdőbe*; *Túl nagy fába vágja a fejszéjét*;

Valaki felfedezi a langyos vizet; Dunába vizet, halomra földet hordani stb.) A cél mindenáron való elérésére irányuló törekvés elítélendő, mivel nincs összhangban az elfogadott társadalmi normákkal. Erről tanúskodnak az olyan kifejezések, mint: *könyököl; Könyökkel tör utat magának; Könyökével csinál helyet magának; Lehúzná a halotról a szemfedelét; mindenáron; Az inget is lehúzza valakiről; A pokolba is elmenne a haszonért (pénzért); Más tűzénél melegszik; Akár a pokolból is előkerít valamit stb.* A ezzel ellentétes magatartásról, amely jóindulatot tanúsít más emberekkel szemben, és amely általános elismerést vált ki, a következő kifejezések szólnak, például: *Az (utolsó) ingét is odaadja; Tűzbe megy valakiért; Tűzbe teszi/tenné valakiért a kezét, Mindenét odaadná neki; Az utolsó falat kenyerét is odaadná neki stb.* A jó ember az, aki jól és megértően viszonyul másokhoz, aki segítőkész, jóindulatú és aki elveti a fizikai erőszakot (pl.: *jószívű ember; Aranyszíve van; Az az ember aranyat ér; Aranyba kellene foglalni; Minden szava aranyat ér; Fáj a szíve valakiért; Csupa szív; A légynek sem árt [vét]; Nagyon jó ember; kenyérré lehet kenni; Segítő kezét nyújt valakinek; jóindulatú ember; Senkinek sem ártott stb.*) A társadalmunkban az etikai normákkal ellentétes magatartás negatív minősítést vált ki (pl.: *Nincs egy csepp lelkiismeret-furdalása sem; rossz lelkiismeretű ember; a legkisebb lelkiismeret-furdalás nélkül; kőszívű ember; Kést döf [szúr] valakinek a szívébe; Rossz szíve van; szívtelen ember; erkölcs nélküli ember; züllött alak; Züllötten él; erkölcsi züllöttség; Eladja magát / a becsületét / a lelkét; Eladta magát a sátánnak; Eladta a hazáját; Az anyát, apját is eladná; sötét alak; zavaros fejű ember; Vízben hagy valakit; Vízre viszi, de szomjan hozza vissza; Vízet prédikál, és bort iszik stb.*)

Civilizációinkban az ember a tárgyakból és más objektumokból álló világon kívül helyezkedik el, ezért ezt a világot ellenőrizni és manipulálni tudja, és ez természetszerűen rögzült a frazeológiai kapcsolatokban is. A frazeologizmusok a metaforikus gondolkodásnak, a célzásművészetnek és általában a nem direkt módon használt nyelvnek az alapját képezik. Manapság is újabb és újabb kapcsolatok jönnek létre, amelyek találóan, humorral vagy iróniával szólnak a mai élet sokszínűségéről.

SZAKIRODALOM

- Bańczerowski Janusz 2001. A lengyel–magyar kontrasztív szemantika kérdéseire. In: Gecső Tamás (szerk.): *Kontrasztív szemantikai kutatások* (Segédkönyvek a Nyelvészet Tanulmányozásához 11). Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bańczerowski Janusz 2008. *A világ nyelvi képe. A világgép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bárdosi Vilmos (főszerk.) 2003. *Magyar szólástár. Szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező és fogalomkörü szótára*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bárdosi Vilmos 2008. Les figés du français : héritage classique et renouvellement. In: María Álvarez de la Granja (ed.): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología*. (Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation, Band 41), Peter Lang, Frankfurt am Main, 81–96.
- Bárdosi Vilmos 2009. Os perfis lingüísticos de „man” en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán. In: *Cadernos de fraseoloxía galega*. Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, 11, 2009, 17–48.
- Biró Izabella–Schlandt Henrik 1937. *Szólások és fordulatok. Magyar–német gyűjteménye*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, Budapest.
- Dziewońska-Kiss Dorota 2010. Az élet fogalma a világ magyar nyelvi képében kérdőíves anyag alapján. <http://www.filologia.hu/tanulmányok/az-elet-fogalma-a-vilag-magyar-nyelvi-kepeben-kerdoives-anyag-alapjan.html>. (2012. november 3.)
- Dziewońska-Kiss Dorota 2010. Állatnevek és állati testrészek a lengyel és magyar nyelvi minősítésben. In: Bárdosi Vilmos (szerk.): *Világgép a nyelvben és a nyelvhasználatban*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 69–76.
- Dziewońska-Kiss Dorota 2011. Néhány megjegyzés a frazeológia szerepéről a világ nyelvi képének rekonstruálásában (magyar és lengyel anyag alapján). In: Bárdosi Vilmos (szerk.): *Tegnapi filológiánk mai szemmel*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 71–7.
- Kiss Gábor főszerk. 2001. *Magyar szókincstár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Lewicki Andrzej Maria–Pajdzińska Anna–Rejakowa Bożena 1987. *Z zagadnień frazeologii. Problemy leksykograficzne*. Warszawa.
- Nyomárkay István 2006. A *hazugság* fogalmának képe a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 130: 389–99.

O. Nagy Gábor 1976. *Magyar szólások és közmondások*. Gondolat, Budapest.

T. Litovkina Anna 2005. *Magyar közmondástár. Közmondások értelmező szótára példákkal szemlélítve*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Bañcerowski Janusz

professor emeritus
ELTE BTK
Lengyel Tanszék

SUMMARY

Bañcerowski, Janusz

Phraseology as the reflection of human world view

Set phrases encapsulate the world that members of the given community (used to) live in, including their social and political customs that reveal their being part and parcel of the given area of culture and civilization. What is primarily at stake here is social and cultural knowledge characteristic of the given nation, the accomplishments of its civilisation, and its language; in other words, the community's national-cultural component, including expressive, moral, aesthetic, ideological, pragmatic, and linguistic/cultural historical aspects, too. It involves phenomena pertaining to the cultural patterns, mentality, tradition, folklore, system of values, and structure of social and political life specific to the culture of the given linguistic community. It further involves what can be called socio-cultural idiomatics. The semantic structure of set phrases reflects the anthropocentric point of view characteristic of the given nation. The majority of metaphors and similes found in set phrases also suggest anthropocentrism. Set phrases show that people not merely acquire knowledge of and experience the world but also assess it in their own particular ways.

Keywords: phraseology, human world view, anthropocentrism, national-cultural component, assessment of the world

A topik jelenségének relevanciája a megnyilatkozáspéldány, a megnyilatkozástípus, valamint a mondat szintjén^{1,2}

1. Bevezetés

A topik jelenségével már eddig is sokan foglalkoztak a szakirodalomban, különböző szinteken vizsgálva a jelenséget. A chomskyánus hagyományok követői a mondat szintjén foglalkoznak a topikkal, azt hangoztatva, hogy annak szintaktikai, prozódiai, valamint szemantikai relevanciája van (É. Kiss 2008: 288), azaz a topikot nyelvi jelenségnek tekintik. Az információs szerkezetre vonatkozó egyéb vizsgálatok azonban pragmatikai tényezőkön alapulnak, hiszen a topiktság egyik feltételeként azt a kritériumot támasztják, hogy a topikkonstituensnek a diskurzus kontextusában aktív referenst kell denotálnia, és ez a feltétel már messze túlmutat a szintaxis, a szemantika, valamint a prozódia keretein, részben nyelvhasználati jelenséggé léptetve elő a topikot. Az eddigi topikkal

¹ Ezúton is szeretném megköszönni Németh T. Enikőnek és Gécseg Zsuzsannának a segítségüket és értékes megjegyzéseiket, valamint az anonim lektornak a munkáját és építő kritikáját.

² Jelen kutatási eredmények megjelenését „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószámú projekt támogatja. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.